

ACC. N:R M. 14403:1-9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Blekinge Upptecknare: Ellen Lvanström, Kalmå
Härad: Bräkne Berättare: " " "
Socken: Hållaryd Berättarens yrke: fru
Uppteckningsår: 1957 Född år 1898 i Hållaryd

Kyrkknyddor. s. 1-9.

Lm F 88

(foto i sid. 8-9;
neg. no.: IV:15:26 - IV:15:28.)

RE M. 14403:3

FOLKLIVS-ARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Locket av guld, ristat i botten
N.O.S., G.O.D.

Stämplat: [NJ] [3] [C] [05]

Höjd: 3 cm

Bottens största bredd: 3,6 cm

Blommönstret i locket = mörkast
papper.

Locket av silverliknande me-
tall, stämplat riknas.

Diameter: 1,8 cm

Tjocklek (största): 0,8 cm.

Föremålet tillhör Ellen Lvanström.
Ger. ytterligare uppg. från H.D.

Kyrkkryddar.

Bruket att kvinnorna vid kyrkaberäk hade
kristlar av någon doftande växt med sig
förkom ännu på 1920 talet. Men då var det
endast äldre kvinnor som höll fast vid den
seden. Vanligaste växterna var ambrät - äbrodd?
och mynta, 2-3 kristlar, som bars i handen.
Psalmboken bars vanligen i fickan, av såväl
män som kvinnor. De sjuars hade alltid en
myntlig ficka på kjolen, och ofta en på under-
kjolen också. Färsast var det aldrig fickor på de
förklädda som äldre kvinnor brukade vid kyrk-
beräk och inte heller på deras kappor.

I psalmboken låg det ibland ett och annat
blad av någon doftande brukväxt, kuck-
la = luktblad t. ex. av rosengeranium.

Den som på grund av svag syn fick lov att
ha en storstilad psalmbok, bar oftast

denna inlindad i en näsduk. Vetsligen var
det endast för att ha något att friska upp
sig med, på kyrkvägen och under gudstjän-
sen som dessa doftande kvistar medfördes,
de förkom givetvis endast sommartiden.
Det är i varje fall inget bekant om att de tags
tillvara för någon slags magisk användning
att någon hade "urtakvistar" blomsterbuketter
med lilla kyrkan borde inte ha förkommit.
Inget har berättats därom och upptecknaren som
minns kyrkbesök från 1905, tidigast, har aldrig
sett något i den vägen. Sena kyrkbesök i barndomen
förkom vanligen vid de större helgerna och bön-
dagarna sommartiden. Bruket att medföra doftan-
de kvistar vid kyrkbesök hade inget att göra med
dop, kyrklagning, vigsel, konfirmation eller be-
gravning. Blommor vid konfirmation är ju av
senare datum levande blommor i budbuketter

var inte i bruk för sekelstiftet, utan det var pap-
perblommor och levande blommor, kransar och
leuketter vid begravning allmänt bruk från
omkring 1920 talet. Så länge bruket att pryda
gravarna med pärlkransar var kvar, var det
inte sed att vid kyrkbesök medföra blommor
till att pryda gravarna med.

Svanp-dasor = kudd-dasor förhvit ungefär lika
långt som bruket att medföra doftande kvistar
vid kyrkbesök. Man kan nästan säga att
båda dessa bruka = seder försvunnit med den gene-
ration kvinnor som var födda på 1860-60 talen.
Det exemplar av svanp-dasa som upptecknaren
äger är av förgylldt silver ärsstämpel 05, ca.
3 cm hög, 10 cm i omkrets, bantig, med 7 ränder
1. 4 mm breda, graverade med olika blom-motiv,
locket har gängjärn, graverat runt om och
har ett kloträtt blom-motiv under glas.

Inuti ligger en svamp som emellanåt
fuktades med luktvatten, oftast eau de
cologne, som köptes på apoteket. De svam-
dosor som följde var väl oftast arvegods.

I slutet av 1800 talet fanns också en annan typ
i form av en rund medaljong, med blygel så
att de kunde bäras i kedja om halsen, tillver-
kade av silver, men inte förgyllda eller graverade,
6 cm. i omkrets, svampen i dem var av en
ettärings storlek. Det ex. apoteksbaren äger saknar
ärsstämpel. Svampdosorna användes till att
friska upp sig med under själva predikaren.
Det var endast kvinnor som brukade dem.
Inget var väl på den tid det här är fråga om lika
för rika och fattiga. Bruket ell. ägandet av en
svampdosa inte heller, inte så att ägandet var ett
absolut rikedomsbetvis, så gav det i alla fall ett
virst sken av välstånd att äga en sådan.

Lika för många och gamla var det inte heller.
Hade man i huset en svampdosa så var det
bara hem själv som använde den, hennes döttrar
brukade inte få låna den när de gick till kyr-
kan. Svampdosan gick laget om i kyrkbänken
även till personer som inte hörde till ägarens
sällskap. Något olika bekräftande större häng-
liden etc. aldrig omtalad för i fråga om
bruket av svampdosor. Om någon i stället
för svampdosa hade en flaska med luktrvat-
ten är ej bekant. Men väl att de hällde
luktrvattnet på kyrkmädduken. Svampdosan
bars i kjalfiskan. Starka karameller =
pölkagrisar hade kvinnorna ofta med i
fiskan vid kyrkbesök, men däremot inte
prakt. el. bakverk. Någon egentlig sed var
det väl inte, utan mera som det föll sig
den som hade karameller tog med sig bara.

Karameller ljöds åtminstone de nämnda piffen-
de i kyrkbänken under predikan. Månen
hade aldrig karameller med sig, men däremot
snus, som de ljöd på till lekanta utanför
kyrkan. Hurvida de ljöd under predikan
är upptäck varan obekant, helst som sedan med-
mans och kvinnas sida höll sig kvar till fram-
på 1920 talet. Något särskilt med ljudande
av karameller vid kyrktagning el. annat är
ej bekant. Efter guds tjänstens slut brukade
en el. två gummar sälja kakor = bullar
ute på kyrkplanen, priset var 2 öre st. och
det var vanligt att folk köpte 2-3 st. efter-
som det inte var brukligt att ha matstänk
med vid kyrkbesök. Senna kakhandel tog
slut med rasponeringen under första världsk-
riget. Det har aldrig berättats något om ett
6 prästerkapet anmärkt på bruket av snus.

dosornas brukande under predikan och
inte heller beträffande ev. prassel av kara-
mellstrutar. Inte heller har det omtalats att
någon blivit utvisad ur kyrkan på grund
av olycklighet. Vilket är förvånansvärt
om man tar i betraktande att det en
tid lär ha funnits 6-8 ställen mellan
Matvik och Hällaryds kyrka, där det
såldes brännvin. De sparade tydligen
lills på hemvägen, för nyktra kom de sällan
hem sådär det. Numera har väl polkagrisarna
ersatts av halvpralliller, sprungdosorna har
blivit beprövnader, i den mån de inte
blor sålda till någon jude, när de äldre
som brukat dem gått bort.

LUKTDOSA

M. 14403: 8.

av guld, ristat i botten

NOS, EOD. Stämplor NJ ++ C 05

Höjd 3 cm.

Bottens största bredd: 3.6 cm.

Blommönstret i locket = mönstrat papper.

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

BLEKINGE

BRÄKNE

HÄLLARYD

Fotogr. 1957

Ägare: Fru Ellen Svanström
Smedjekullsgatan 20 B, Malmö
född år 1898 i Styrso, Hällaryd

neg. nr. IV: 15: 26

neg. nr. IV: 15: 27

LUKTDOSA

M. 14403:9.

av silverliknande metall,

Stämplat saknas.

Diameter: 1.8 cm.

Tjocklek (största): 0.8 cm.

FOLKLIVSARKIVET

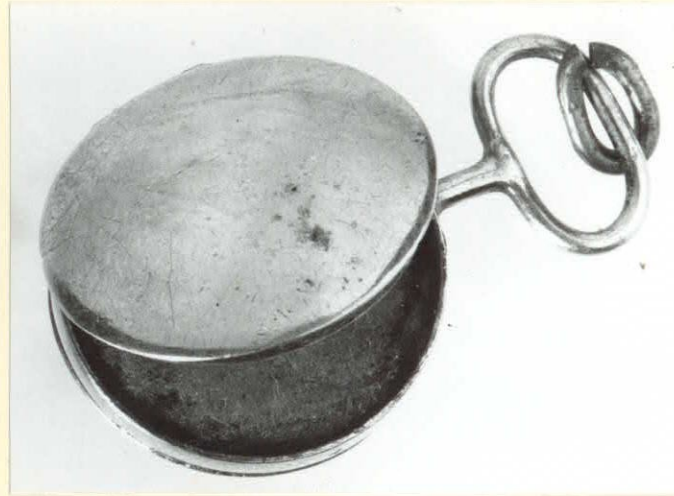
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

BLEKINGE

BRÄKNE

HÄLLARYD

Fotogr. 1957

Ägare: Fru Ellen Svanström
Smedjekullsgatan 20 B, Malmö
född år 1898 i Styrso, Hällaryd

neg. m. IV: 15:28.